

IV

BORBE NA VIROVITIČKOM MOSTOBRANU I U ZAVRŠNIM OPERACIJAMA ZA OSLOBOĐENJE ZEMLJE

U svojoj ofanzivi, krajem 1944. jedinice Crvene armije na teritoriji Mađarske zauzele su Barč i početkom decembra prešle r. Dravu i stupile u vezu sa jedinicama 6. i 10. korpusa. Šesti i 10. korpus i dijelovi snaga Crvene armije potom su u rejonu Virovitice, koja je ranije bila oslobođena dejstvom naših snaga, uspostavile tzv. virovitički mostobran. Tom prilikom na teritoriju Slavonije prešli su prvo dijelovi, a kasnije cio 12. vojvođanski korpus.

Koncentracija ovako jakih snaga NOV još više je ugrožavala dublju pozadinu sremskog fronta, a indirektno i front na kojem je neprijatelj organizovao čvrstu odbranu prema našoj 1. armiji.

Tokom prve polovine decembra 1944. jedinice 6. korpusa očistile su u ofanzivnim dejstvima Požešku kotlinu i vodile uspješne borbe u širem rejonu Đakova. Očistile su manja uporišta u trouglu Osijek — Đakovo — Vinkovci i rušile postojeće komunikacije u bližoj pozadini sremskog fronta. S obzirom na takvu situaciju, neprijatelj odlučuje da likvidira virovitički mostobran i odbaci naše jedinice iz istočne Slavonije, kako bi obezbijedio sigurnost operativne pozadine i manevar svojih snaga. Radi toga neprijatelj dovlači snage iz Bosne, tako da koncentriše oko 20.000 vojnika. Najprije napada jedinice 10. korpusa i izbija na

liniju s. Špišić Bukovica — Bušetina, gdje su se razvile žestoke borbe.

Jednovremeno sa ofanzivnim dejstvima Nijemaca i ustaša ka virovitičkom mostobranu iz pravca Koprivnica — Kloštar — Virovitica, Nijemci iz rejona Vinkovci — Osijek — Đakovo uputili su jake pješađijske i tenkovske snage u širi rejon Našica sa zadatkom da odbace snage 6. korpusa što dalje od fronta u Sremu.

U takvoj situaciji Štab 6. korpusa upućuje 12. diviziju na komunikaciju Nova Kapela — Vrpolje radi rušenja i ometanja saobraćaja, a 40. diviziji daje zadatak da blokira Našice, sprečava prodor protivnika ka Virovitici i vrši pritisak na komunikaciju Donji Miholjac — Našice.

Od 4. do 6. decembra 1944. brigada se nalazila u s. Jagulije i Lipa. Zatim je izvršen pokret 7. decembra u rejon Orahovica, Gornja Motičina, a odavde na sektor s. Crnac, Đurđenovac, Donji Miholjac. U ovom rejonu 11. decembra 2. bataljon vrši diverziju na željezničkoj pruzi Đurđenovac — Donji Miholjac; 3. bataljon vrši demonstrativni napad na uporište u Đurđencu; 4. bataljon vrši diverziju na komunikaciji Našice — s. Bektež.

U ovom periodu borci 3. bataljona 18. brigade sastali su se u Podravini sa crvenoarmejcima. Poslije skoro tri i po godine borbi protiv zajedničkog neprijatelja, odvojeni hiljadama kilometara, ali vezani zajedničkim ciljem, sastali su se Slavonci sa junačkom Crvenom armijom, koja je prešla put od Moskve i Staljingrada do nepokorene Jugoslavije, koja je 1941. pod rukovodstvom Komunističke partije i druga Tita stupila na put borbe protiv okupatora.

Od 12. do 20. decembra 1944. dijelovi brigade nalazili su se u Podravini. Razmjestili su se u širem rejonu Đurđenovca, odnosno 2. bataljon u s. Feričanci, a po jedan u s. Orahovica i s. Valenovac,³⁸⁵ s tim što se 18. decembra u s. Feričanci smjestio i bataljon iz Valenovca, da bi se 20. decembra ponovo vratio u njega.

Tih dana brigada se rastala sa svojim komandantom majorom Savom Miljanovićem Jaranom, koji je od pukov-

³⁸⁵ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

nika Veljka Kovačevića primio dužnost komandanta 40. divizije. Na dužnost komandanta brigade određen je major Marijan Grozaj.

Prema naređenju Štaba 40. divizije, 18. brigada posjela je položaje s. Zdenci — s. Bankovci — s. Feričanci, da bi sprečavala prodor neprijateljevih snaga ka virovitičkom mostobranu, koje su prodirale od Osijeka.

Poslije borbe za Našice i borbi na Babjoj gori došlo je do organizacionog sređivanja jedinica. Učestale borbe većeg obima imale su uticaja na veliki odliv i priliv boračkog i starješinskog sastava. Izvršena je popuna boračkog sastava i organizaciono sređivanje jedinica. Komande četa, bataljona i Štab brigade su se potpuno angažovali na ovim poslovima u svojim jedinicama.

Samo u novembru 1944, 18. brigada je imala 42 poginula borca, 209 ranjenih, a 27 je prekomandovano (ukupan rashod od 278 ljudi). Istoga mjeseca primljeno je u brigadu oko 600 novih boraca. Nove borce trebalo je rasporediti u jedinice i evidentirati ih. Najteže je bilo to što je

sa mnogim borcima trebalo brzo preći najosnovnije teme vojne i političke izgradnje. Veliki broj boraca nije znao da rukuje ličnim naoružanjem. Svako slobodno vrijeme, pa čak i kada je jedinica na položaju, korišteno je radi realizovanja postojećeg nastavnog plana i programa u obuci novoprimitljenih boraca. Posebne teškoće su nastale oko materijalnog obezbjeđenja. Početkom decembra u brigadi je bilo 50 boraca bez obučee, dok je 25% boraca u brigadi imalo slabu obuču. Sa slabom odjećom bilo je 50% od ukupnog brojnog stanja brigade.³⁸⁶

U rejonu razmještaja brigade (s. Zdenci — s. Feričanci) 2. bataljon je posjeo položaje u širem rejonu s. Feričanci. Na položaju su bile 1. i 2. četa, a 3. četa bila je u rezervi. Sjevernije od s. Feričanci u s. Bankovci nalazio se 3. bataljon. Stab 40. divizije i Stab 18. brigade bili su u s. Feričanci.

Neprijatelj koji se nalazio u uporištu u Durdenovcu imao je podatke o rasporedu naših snaga i o mjestu Štaba divizije i Štaba brigade. Cijeneći situaciju i raspored naših snaga koje su zatvarale dosta širok front, neprijatelj se odlučuje da izvrši upad u s. Feričanci i napadne Stab 40. divizije. Dvadesetprvog decembra 1944, rano ujutro, neprijatelj je jačim snagama iz uporišta u Durdenovcu izvršio brzi prodor u s. Feričanci, nanoseći glavni udar na spoju snaga koje su obezbjeđivale ovo mjesto.³⁸⁷ Te snage neprijatelja su brzo upale u mjesto, u stvari na leđima 1. i 2. čete 2. bataljona. Borbu s neprijateljem su prihvatile potom prištapske jedinice Štaba divizije. Prva i druga četa 2. bataljona brzo su rokirale svoje lijevo krilo i došle u položaj da bočno tuku neprijatelja. Prištapske jedinice divizije sa fronta i snage 2. bataljona sa boka primorale su neprijatelja na odstupanje. Neprijatelj je uspio izbiti do zgrade u kojoj je bio smješten Štab divizije i zaplijeniti poljsku kuhinju prištapskih jedinica. Međutim, kasnije su naše snage povratile zaplijenjenu kuhinju. Zbog snalažljivosti Štaba 2. bataljona i brze intervencije njegovih snaga, a i

³⁸⁶ Ratni put 18. slavonske NO udarne brigade, str. 78.

³⁸⁷ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

uporne odbrane prištapskih jedinica, ova neprijateljeva akcija nije uspjela.³⁸⁸

U borbi su se naročito istakli komandir 1. čete 2. bataljona Aga Nukić, politički komesar iste čete Stevo Mihajlović i pomoćnik političkog komesara Antun Medved. U 2. četi su se naročito istakli zamjenik komandira Dragoljub Grozdanić, politički komesar Rajko Japundža i vodnik Jozo Sremac.

Iz Štaba 2. bataljona u ovoj borbi posebno se istakao politički komesar Vlado Stojaković, koji je neposredno rukovodio akcijom.³⁸⁹

Komunikaciju Našice — Donji Miholjac siječe potok Vučica. Između s. Benićanci i s. Klokočevci postojao je most na cesti i potoku. Stab brigade dao je zadatak 4. bataljonu da likvidira neprijateljevu posadu koja obezbjeđuje most.

U vezi sa napadom na most, Stab 3. bataljona, koji je ojačan četom Vojvođana, dobio je zadatak da obezbijedi napad od s. Benićanci, odnosno da četa Vojvođana izvrši demonstrativni napad na s. Benićanci. Drugi bataljon je osiguravao od Đurđenovca, a 1. bataljon je dobio zadatak da izvrši demonstrativni napad na uporište u Đurđenovcu.

Napad na most otpočeo je 22. decembra 1944. u 22.30 časova. Jedinice 4. bataljona izvršile su energičan napad, podržane vatrom dva teška bacača. Četvrti bataljon je jurišao dva puta, ali je bio odbijen. Neprijatelj je bio dobro utvrđen. Ispred objekta nalazio se brisani prostor. Svi pokušaji 4. bataljona da ovlada mostom ostali su bez uspjeha. Da bi izvršio dobijeni zadatak, komandant bataljona Mladen Vidović poveo je grupu najboljih boraca u napad na posadu koja je objezbjedi vala most. Most nije zauzet,³⁹⁰ a u jurišu je poginuo Mladen.

³⁸⁸ Operativni izvještaj Štaba brigade o borbi u s. Ferićancima od 21. 12. 1944, Arhiv VII, reg. br. 32-5, K 1298, Knjiga dnevnog rada političkog delegata Ivana Brlošića, Arhiv VII, reg. br. 3—16, K 1298.

³⁸⁹ Ratni put 18. slavonske NO udarne brigade, str. 80.

³⁹⁰ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293, Izvještaj Štaba 18. brigade o napadu na most na r. Vučici od 25. 12. 1944, Arhiv VII, reg. br. 38—5, K 1298.

Borci 4. bataljona sa svojim komandantom Mladenom Vidovićem

Jedinice 3. bataljona su za to vrijeme vodile borbe sa neprijateljem koji je pošao u pomoć neprijateljevoj posadi na mostu. Neprijatelj je imao oko 12 poginulih, a uništen je i jedan tenk.

U brigadnom listu »Udarnik« br. 1 od 1945, objavljena je pjesma borca I. Vesica o poginulom komandantu 4. bataljona Mladenu Vidoviću:

»Pao si, družo komandante,
U svojoj najboljoj snazi,
Vršeci dužnost svoju,
Dao si život mladi.
Borio si se hlabro,
K'o heroj i pravi div,
Slobodu koja je na vidiku
Nisi dočekao živ«.

Jedinice brigade su ostale na ovim položajima do 28. decembra 1944, kada se brigada prema naređenju Štaba 40. divizije prebacila u rejon Virovitice. Bilo je neophodno ojačati odbranu virovitičkog mostobrana, gdje su se nala-

žili dijelovi 10. i 12. korpusa i dijelovi 233. divizije Crvene armije, koji su tu došli iz Mađarske.³⁹¹

Kod Sedlarice i s. Turnašice (blizu Virovitice), dijelovi njemačke 1. kozačke divizije i dijelovi 20. pukovnije 1. ustaško-domobranske divizije 28. decembra 1944. napali su 1. zagorsku brigadu i 3. brigadu »Pavlek Mihovil Miškin« 32. divizije 10. korpusa. Brigade su protivnapadom odbile neprijatelja, ali ih je on slijedećeg dana prinudio da se povuku u s. Vukosavljevicu. Neprijateljske snage su 2. januara 1945. zauzele i Špišić Bukovicu. Prijetila je opasnost da zauzmu Viroviticu, a potom i most na Dravi kod Barča.³⁹²

Razvoj situacije kod Virovitice imao je uticaja na to da se u taj rejon prebaci prvo 3. bataljon, a zatim cijela 18. brigada 40. divizije 6. korpusa.

Poslije stizanja u rejon Virovitice 3. bataljon je već 3. 1. 1945. u sastavu 32. divizije izvršio napad na dijelove 1. njemačke kozačke divizije na položajima Golo brdo — k. 223 —• k. 160. Poslije dvočasovne borbe, tek u trećem uzastopnom jurišu, neprijatelj je protjeran u s. Špišić Bukovicu. U ovoj borbi bataljon je imao 9 ranjenih.³⁹³

Poslije ove borbe pristigle su i ostale snage 18. brigade.

Napad na neprijateljeve snage u Pitomači i Otrovancu

Neprijatelj je uspio da stabilizuje svoje položaje na liniji: s. Pitomača — s. Otrovanec — s. Grabovnica — s. Kozarevac — s. Suva Katalena, pa su snage 10. korpusa i dijelovi 6. korpusa napadali na te položaje.³⁹⁴ Takav napad

³⁹¹ Izvještaj Štaba 40. divizije od 21. 1. 1945. Zbornik, tom V, knj. 37, str. 479.

³⁹² Jedinice 10. korpusa početkom januara 1945. napadom u oslabljeni bok neprijateljevih snaga na pravcima Vukosavljevicu — Sedlarica — Stari Gradac i Zidine — Špišić Bukovica, oslabile su tempo neprijateljevog prodora ka Virovitici, Naredenje 10. korpusa od 31. 12. 1944, Zbornik, tom V, knj. 36, str. 576—577, Zapovijest Štaba 33. divizije od 23. 12. 1944, Zbornik, tom V, knj. 36, str. 602.

³⁹³ Izvještaj Štaba 18. brigade od 3. 1. 1945. Zbornik, tom V, knj. 37, str. 51—53.

³⁹⁴ Zapovijest Štaba 3. armije od 4. 1. 1945. Zbornik, tom V, knj. 37, str. 56—67. Prema zapovijesti Operativnog štaba jedinica

uslijedio je radi zauzimanja s. Pitomače (kod Virovitice) i odbacivanja njemačkih i domobranskih jedinica. Poslije jednodnevnih borbi protiv tri puka njemačke 1. kozačke divizije i 1. pješadijske domobranske divizije, napad naših jedinica je odbijen,³⁹⁵ te su se one 9. januara ujutro povukle prema s. Spišić Bukovica.

Štab brigade, u vezi sa naređenjem Štaba 40. divizije od 7. 12. 1944, donio je odluku da napadne na s. Pitomaču sa tri bataljona: 1, 2. i 4. bataljonom, a 3. bataljon, koji je napadao na neprijateljeve snage u s. Otrovanec, trebalo je da ostane u rezervi kada njime ovlada.

Na osnovu pismene zapovijesti Štaba brigade, bataljoni su dobili slijedeće zadatke:

•— 3. bataljon maršuje iz rejonu s. Turnašica pravcem: s. Sedlarica — s. Otrovanec. Budući da su se u s. Otrovanec mogli očekivati neprijateljevi istureni dijelovi, trebalo ih je razbiti, izbiti na liniju: Lisičina (tt. 131) — željeznička pruga — Virovitica — s. Pitomaca, zaposjesti je najkasnije 8. januara 1945. do 03.00 časova i obezbijediti 1. i 2. bataljonu prilaz ka s. Pitomači. Poslije izvršenog zadatka trebalo je da 3. bataljon na tim položajima ostane kao brigadna rezerva.

— 1. bataljon iz rejonu s. Vukosavljevica maršuje pravcem: s. Otrovanec — Lisičina (tt. 131) — s. Kladare, sa zadatkom da napada na s. Pitomaču iz pravca s. Kladare.

— 2. bataljon iz rejonu s. Vukosavljevica maršuje pravcem: s. Otrovanec — Lisičina (tt. 131) — željeznička stanica u s. Pitomača, na koju napada.

— 4. bataljon iz rejonu s. Vukosavljevica maršuje duž željezničke pruge ka Pitomači i napada uporište sa istočne strane.

10. i 6. korpusa od 7. januara 1945, 40. divizija podržana sa 5 baterija artiljerije Crvene armije imala je zadatak da zauzme neprijateljevo uporište u Pitomači, s tim da glavne snage napadaju pravcem s. Banov Brod, a pomoćne snage preko s. Otrovanec. Zbornik, tom V, knj. 37, str. 121—122.

³⁹⁵ prema izvještaju 10. korpusa od 18. januara 1945, napad 40. divizije, poslije početnih uspjeha, obustavljen je zbog jakog otpora neprijatelja, u toku 9. januara 1945, Zbornik, tom V, knj. 37, str. 288—289. Izvještaj Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga NDH od 10. januara 1945, Zbornik, tom V, knj. 37, str. 680.

Štab 3. bataljona primio je zadatak 7. januara 1945. u 17.00 časova. Kretalo se poljskim putem, po ravnici, pokrivenim snijegom. Bataljon je krenuo na marš veoma brzo, da bi izbio na položaje u određeno vrijeme, jer situacija u s. Otrovancu nije bila dovoljno jasna.

U zapovijesti Štaba brigade stajalo je da u selu bataljon može susresti neprijateljeve patrole, ali Štab bataljona je cijenio situaciju i došao do zaključka da te snage mogu biti iz sastava jedinice koja, umjesto da bude u uporištu u s. Pitomaca, može biti u s. Otrovanec. Kada se istureno obezbjeđenje marševske kolone približilo prvim kućama s. Otrovanec, ispaljen je jedan metak od neprijatelja i zapaljena je jedna kuća.

Bataljon se odmah razvio u streljački stroj i krenuo u napad. Došlo se do prvih kuća, a onda je otvorena paljba sa suprotne strane. Borba je otpočela oko 19.00 časova, jer marš nije trajao ni jedan sat.

Treći *bataljon* je imao svoje tri streljačke *čete* i pra-teću četu, a privremeno u njegovom sastavu bila je i četa Rusa, koji su se iz sastava njemačkih kozačkih divizija predali našim snagama. Ta četa je napadala sa istočne strane sela, dve čete sa južne strane i jedna četa sa zapadne strane. Čete su od 19.00 časova pa sutradan do 09.00 časova uglavnom ostale na polaznim položajima. Nisu mogle dalje, jer je neprijatelj bio dobro utvrđen i organizovao kružnu odbranu. Sutradan je Štab bataljona tražio artiljerijsku podršku od Štaba brigade, ali tom zahtjevu nije udovoljeno. Oko 08.00 časova snagama u s. Otrovanec iz uporišta s. Pitomače stigla je u pomoć neprijateljeva jedinica jačine jednog bataljona, koja je izvršila protivnapad manjeg obima na naše snage. Čete su odstupile sa svojih položaja, tako da se bataljon oko 09.00 časova prikupio u rejonu s. Sedlarica. U selu su se našli komandant brigade Marijan Grozaj i zamjenik političkog komesara brigade.

Obrazloženje Komande bataljona o uzroku povlačenja nisu prihvatili i naredili su da bataljon ponovo krene u napad. Komandant bataljona Nikola Ivanović poveo je u napad dve čete sa zapadne strane sela, a politički komesar bataljona poveo je druge dve čete sa istočne strane sela. Jedinice su pod borbom posjele ranije položaje. Komandant bataljona je tom prilikom teško ranjen, pa je odmah

izvučen iz streljačkog stroja. Borba je vođena svom žesti-
uvedeni su 1. i 2. bataljon. Borba je vođena i cijelu na-
nom. Oko 15.00 časova po podne u borbu za s. Otrovanec
rednu noć, ali bez uspjeha, tako da je 9. januara 1945.
stiglo naređjenje da se sve jedinice povuku sa položaja i
obustavi napad.

U Otrovancu se nalazio donski kozački puk jačine 800
— 1.000 ljudi.³⁹⁶ Oni su bili dobro ukopani, a u toku borbe
8. januara pristiglo im je pojačanje. To je bio osnovni
razlog neuspjeha.

Napad na neprijateljeve snage u s. Otrovanec bio je
predmet svestrane analize u Štabu 40. divizije. Došlo je
do rasprave između Štaba brigade i Štaba 3. bataljona i
promjena u Štabu brigade. Za komandanta brigade postav-
ljen je Mato Jurčić, do tada politički komesar brigade.

Borbe oko Grubišnog Polja

Poslije napada na neprijateljeve snage u s. Otrovanec,
jedinice 40. divizije krenule su iz Podravine na Bilo-goru
i izbile 13. januara 1945. na liniju: s. Grabovac — Grubišno
Polje — s. Rašenica.³⁹⁷ Desno od ovih položaja pristigle

³⁹⁶ Izvještaj Štaba 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 2—14,
K 1298.

³⁹⁷ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13.
jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

su jedinice 10. korpusa, a lijevo na liniji Brestovac — Daruvar nalazili su se dijelovi 12. divizije.

Jedinice su hitno prebačene na ove položaje, jer je neprijatelj koncentrisao svoje snage za prodor pravcem: s. Zdenci — Grubišno Polje — Virovitica — Barč.

Osamnaesta brigada je tokom 12. januara zaposjela položaje istočno i južno od Grubišnog Polja.

Dijelovi njemačke 1. kozačke konjičke divizije, 1. ustaško-domobranske pješadijske divizije i Pavelićeve gardijske brigade iz Banove Jaruge, Bjelovara i s. Pitomače, napali su položaje jedinica 10. korpusa, 40. divizije i 12. brigade 12. divizije.

Poslije 2—3 dana, tj. 15. januara, neprijatelj je jakim snagama napao i položaje brigade na pravcu s. Zdenci — Grubišno Polje.³⁹⁸ Jedinice brigade pružile su žestok otpor i neprijatelj je odbijen. Zatim, neprijatelj preduzima manevar. Dio svojih snaga (konjice) upućuje ka Polju (tt. 156) i jednovremeno napada na Grubišno Polje sa istočne i južne strane. U vezi s tim dolazi do rokade jedinica 18. brigade. Težište borbe sada se prenosi na centar Grubišnog Polja. Borba je poprimila karakter odbrane naseljenog mjesta. Svaka kuća, svaka zgrada, i si. postali su otporne tačke koje je bilo teško savladati. Neprijatelj je po svaku cijenu nastojao da ovlada Grubišnim Poljem, jer time mu se otvara prolaz ka Virovitici.

Iako su borci i starješine 18. brigade pružili odlučan otpor, neprijatelj je u toku dana uspio da zauzme Grubišno Polje i otpočne sa utvrđivanjem na dostignutoj liniji. Pretpolje ispred položaja je minirao. Stavio je prepreke od bodljikave žice, zgrade još više ojačao i odustao od daljeg naovada.

Brigada se povukla prema sjeveru i sjeveroistoku i posjela položaje na liniji Obrova Suma — Šušnjar i položaje na liniji Ignjatički breg — potok Peratovica kod Grubišnog Polja.

Do 18. januara snage neprijatelja uspjele su da ovladaju sa više mjesta. Međutim, našim snagama na ovom dijelu pristigla je 36. udarna divizija 12. vojvođanskog

³⁹⁸ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

korpusa, što je omogućilo da snaga 10. i 6. korpusa 18. i 19. januara povrate izgubljena sela, prinudivši neprijatelja da se povuče na liniju s. Pavlovac — s. Veliki Grđevac — s. Velika Pisanica.

Zbog uporne odbrane snaga 10. i 12. korpusa i u sastavu 10. korpusa 18. brigade, koja je branila rejon Grubišnog Polja, virovitički mostobran neprijatelj nije zauzeo u prvom pokušaju, odnosno on je ostao skoro mjesec dana u rukama naših snaga.

U ovim borbama neprijatelj je pretrpio gubitke od 186 mrtvih i 96 ranjenih, dok je brigada imala 42 mrtva i 76 ranjenih. Obostrani gubici govore da je borba za Grubišno Polje bila teška, a u završnoj fazi poprimila je oblike borbe u naseljenom mjestu.

Tokom 21. januara 18. brigada se povratila iz sastava 10. korpusa u sastav 40. divizije u s. Grabovnicu, gdje se odmarala i 22. januara 1945.

Pad Virovitice i virovitičkog mostobrana

Tokom 23. januara 1945. brigada se predislocirala u s. Špišić Bukovicu, gdje se odmarala i 24. januara. Odmor je iskorišten za sređivanje opreme, čišćenje i pregled naoružanja i dezinfekciju.³⁹⁹

Uveče u Stabu divizije u Virovitici, u prisustvu komandanta 6. korpusa general-majora Veljka Kovačevića, sa užim dijelom štabova brigada analizirane su borbe vođene u širem rejonu Pitomače.

Četrdeseta divizija bila je u to vrijeme sa 10. korpusom i 36. divizijom 12. korpusa u sastavu Zapadne operativne grupe, formirane 19. januara 1945. prema naredjenju Štaba 3. armije.⁴⁰⁰

Zadatak ove operativne grupe bio je potiskivanje i gonjenje neprijatelja prema Koprivnici i Bjelovaru, s tim da se njene jače snage grupišu na pravcu Koprivnice, a

³⁹⁹ Izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. divizije za period od 21. 1. do 31. 1. 1945, Zbornik, tom V, knj. 37, str. 615—619.

⁴⁰⁰ Zapovijest Štaba 3. armije od 19. januara 1945, Zbornik, tom V, knj. 37, str. 309—310.

slabije obezbjeđuju pravce koji od Banove Jaruge vode ka Bjelovaru. Ovi zadaci nisu potpuno realizovani zbog izrazite nadmoćnosti neprijateljevih snaga.

Radi toga se 40. divizija prebacila u rejon s. Zrinska, s. Šibenik i s. Mali Grđevac radi zatvaranja pravca od Velike Pisanice.⁴⁰¹

U toku 26. i 27. januara 1945. Stab brigade i 1. bataljon, koji je bio u ulozi brigadne rezerve, smješteni su u s. Zrinska, a ostala tri bataljona posjela su položaje na liniji: istočna i sjeverna ivica s. Zrinska. Lijevo je na položajima bila brigada »Braće Radića«, a desno 6. vojvodanska brigada. Bilo je vremena i za nastavu. Načelnik Štaba brigade održao je čas iz vojne nastave sa Štabom 4. bataljona.

Sa ovih položaja 18. brigada (bez 2. bataljona) je 28. januara izvršila napad na neprijateljevo uporište u Velikoj Pisanici, gdje su se nalazili dijelovi 1. njemačke kozačke divizije. U napadu je postignut neznatan uspjeh. Vidljivost je bila jaka zbog snijega i mjesečine. Brigada se potom povukla na položaje u rejon s. Bujanj i Zrinska, gdje je u toku dana tučena od neprijateljeve avijacije. Sutradan je brigada na maršu i stiže u Grubišno Polje radi zatvaranja pravaca od s. Hercegovca i Pavlovca. Radi izvršenja ovog zadatka u toku 30. januara njena dva bataljona su raspoređena u s. Grubišno Polje, a jedan bataljon u s. Poljana.⁴⁰²

Prvog februara 1945, Stab 18. brigade sa tri bataljona smješten je u s. Pavlovac, a jedan bataljon nalazio se u s. V. Jasenočača. U popodnevnim satima došlo je do borbe sjeverno od s. Pavlovac sa dijelovima 15. SS kozačkog korpusa.⁴⁰³ Prema izvaji zarobljenika, bio je to kompletan sibirski puk sa baterijom topova. Kako je neprijatelj bio nadmoćniji, i brojno i u naoružanju uspio je ovladati sjeverozapadnim dijelom sela. I naše i neprijateljeve snage ukopale su se, pa su dejstva skoro dva dana imala karakter rovovskog rata. Ovim dejstvima 18. brigade privremeno je

⁴⁰¹ Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 40. divizije za period od 21. 1. do 31. 1. 1945, Zbornik, tom V, knj. 37, str. 616—619.

⁴⁰² Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

⁴⁰³ Izvještaj Štaba 40. divizije od 14. marta 1945, Arhiv VII, reg. br. 27-1/2, K 486, Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

zaustavljeno napredovanje neprijatelja od Garešnice ka Bjelovaru. Noću 3/4. februara brigada je pokušala izbaciti neprijatelja iz s. Pavlovac, ali u tome ne uspijeva, pretrpjevši osjetne gubitke.⁴⁰⁴ Neprijatelj je imao 20 ranjenih.⁴⁰⁵ Borbe za Pavlovac trajale su do 5. februara, kada je brigada izvršila pokret za s. Veliku Barnu, pošto je smijenjena od Virovitičke brigade, i posjela položaje u širem rejonu sela, gdje se zadržala do 7. februara.⁴⁰⁶ Toga dana 1. i 2. bataljon su posjeli položaje u rejonu s. Velika Peratovica, dok su 3. i 4. bataljon bili u brigadnoj, odnosno divizijskoj rezervi. U toku 8. 2. 1944. brigada je na položajima u rejonu s. Velika Barna, a 9. februara na položajima na liniji Mumije — s. Rastovac sa zadatkom sprečavanja prodora neprijatelja u s. Veliku Dapčevicu i Lončaricu.

U to vrijeme neprijatelj je uspio potisnuti naše snage iz virovitičkog mostobrana i ovladati ovim prostorom, pa ni 40. divizija nije imala više zadatak da ga obezbjeđuje iz pravca Grubišno Polje. 10. 2. 1944, 18. brigadu smijenili su dijelovi 33. divizije 10. korpusa. Poslije zamornih borbi tokom januara i u prvoj dekadi februara brigada se razmjestila u rejonu Daruvara,⁴⁰⁷ prvo u s. Gornje i Donje Sredane, a od 12. 2. 1944. u s. Pododborski Batinjani, a 1. bataljon u s. Vukovljani, gdje se odmarala do 13. februara 1945, kada se prebacila u Lipik.⁴⁰⁸

⁴⁰⁴ Zapovijest Štaba 40. divizije od 3. februara 1945, Arhiv VII, reg. br. 9-3/1, K 1293. Prema dnevniku operacija 18. brigade, bilo je 6 mrtvih i 40 ranjenih, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

Izvod iz operacijskog dnevnika 40. divizije za februar 1945, Zbornik, tom V, knj. 38, str. 529.

⁴⁰⁵ izvještaj Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga NDH od 4. februara 1945, Zbornik, tom V, knj. 38, str. 574.

⁴⁰⁶ Zapovijest Štaba 40. divizije od 7. februara 1945, Arhiv VII, reg. br. 11-1, K 1293, Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

⁴⁰⁷ Divizija je preuzela ulogu zaštitnice snaga 12. i 32. divizije koje su odstupale ka Daruvaru, Arhiv VII, reg. br. 12-1, K 1293. Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

⁴⁰⁸ Zapovijest Štaba 40. divizije od 13. februara 1945, Arhiv VII, reg. br. 13-3/1, K 1293, Izvod iz operacijskog dnevnika 40. divizije za februar 1945, Zbornik, tom V, knj. 38, str. 535—536. Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7—14, K 1298.

Uveče 13. februara zajedno sa 1 bataljonom 16. brigade ukrcava se na voz i iz Lipika prevozi ka Bučju. Tu se javlja Štabu 6. korpusa radi zatvaranja pravca od Orljavca i Voćina,⁴⁰⁹ gdje su već prodrle neprijateljeve snage.⁴¹⁰ Dva bataljona, koja su pošla cestom za Voćin, ovdje su napadnuta i prisiljena da se prebace na Ravnu goru.

U toku 14. i 15. februara brigada se nalazi na položajima u rejonu Ljutoča sjeverno od Ravne gore i kontroliše pravac Zvečevo — Daruvar. Sutradan je brigada na položajima Balačko brdo (k. 683—608) — Zvečevske livade, s namjerom da djeluje ka Zvečevu, gdje se tada već nalazio neprijatelj. Radi realizacije navedene namjere, 18. brigada je 19. februara posjela Sovjak (tt. 605). Međutim, to nije ostvareno. Štab divizije odlučio je da izvrši disperziju snaga, tj. da ih ne drži grupisane vodeći frontalne borbe sa neprijateljem i trpeći osjetne gubitke.⁴¹¹ Stoga je doneta odluka da na Psunju djeluje Virovitička brigada, a 18. i 16. brigada zadržane su na Papuku.⁴¹²

Devetnaestog i dvadesetog februara 1945. brigada je na položajima u rejonu Ljutoč, Kneževa Voda i Lom sa 400 ranjenika i drugova iz korpusne vojne oblasti. Zadatak joj je bio da uznemirava neprijateljeve snage u s. Voćinu, Zvečevu, Kamenskoj i Slatinskom Drenovcu.

Noću 21. 2. 1944. snage brigade prebacile su se preko komunikacije Zvečevo — Voćin, gdje se uspostavila veza sa 1. i 4. bataljonom koji su ranije bili odsječeni.⁴¹³

⁴⁰⁹ Izvod iz operacijskog dnevnika 40. divizije za februar 1945, Zbornik, tom V, knj. 38, str. 536. Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

⁴¹⁰ Izvještaj Štaba 40. divizije od 14. marta 1945, Arhiv VII, reg. br. 27-1/2, K 486.

⁴¹¹ Štab 3. armije je depešom 6. korpusu upućenom 17. februara 1945. inicirao takvu odluku. »Nije potrebno da vodite frontalne borbe, već radite inicijativno prema konkretnoj situaciji snaga«, Zbornik, tom V, knj. 38, str. 459.

⁴¹² Izvod iz operacijskog dnevnika 40. divizije o dejstvima u februaru 1945, Zbornik, tom V, knj. 38, str. 538—540. Zapovijest Štaba 40. divizije od 18. februara 1945, Arhiv VII, reg. br. 15-1/1, K 1293.

⁴¹³ Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

Jače neprijateljeve snage nalazile su se u to vrijeme na komunikaciji s. Zvečevo — Vučjak — Mrkopolje. Š tim u vezi 12. i 40. divizija imale su zadatak da pređu u napad. Dok je 12. divizija napadala u s. Kruševu i Kamenskim Šušnjarima vršeći pritisak sa jugoistočne strane na Kamenski Vučjak, 40. divizija, prema zapovjesti od 27. februara, napadala je neprijatelja u Zvečevu, Leštatu, Vučjaku i Mrkopolju.⁴¹⁴ U napad su 28. februara prešle 16. i Virovitička brigada. Osamnaesta brigada je sa jednim bataljonom, posjedajući rejon Kragojevina, zatvorila pravac Voćin — Zvečevo. Sa drugim bataljonom sa linije k. 887 — Točak k. 830 — Bilo — k. 883 Lom izvidala je ka s. Kometniku, Sekulincima i Slatinskom Drenovcu. Sa 2 bataljona napala je neprijateljeve snage u Zvečevu. Borba je trajala cio dan. Uvidjevši da je opkoljen, neprijatelj kod Novog Zvečeva prelazi u protivnapad. Polazi mu za rukom da potisne dijelove 16. brigade i koristeći se mrakom izvuče prema Voćinu. Jedinice divizije prelaze u gonjenje. Budući da 18. brigada nije zaprečila komunikaciju prema Voćinu, neprijateljeve snage uspijevaju da se domognu Voćina, gdje se i zaustavljaju.⁴¹⁵

Borbe u završnim operacijama

Posljednji pokušaj neprijatelja da spriječi uspješna dejstva naših snaga nije se odvijao prema zamisli njegovih tvoraca. Prvog marta 1945. glavne snage 40. divizije, poslije artiljerijske pripreme, napale su neprijatelja u Voćinu. Osamnaesta brigada imala je zadatak da postavi zasjedu između Voćina i s. Macute, onesposobi komunikaciju i sačeka neprijateljeve snage iz Voćina. Međutim, brigada je navedene položaje uspjela posjesti slabim snagama. Budući da se one nisu ukopale, neprijatelj se uspio probiti iz Voćina ka s. Čeralije iako su ga glavne snage divizije usDiešno gonile. Uspjeh bi bio mnogo veći da je 18. brigada

⁴¹⁴ Arhiv VII, reg. br. 17-1/1, K 1293.

⁴¹⁵ Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 40. divizije za februar 1945, Zbornik, tom V, knj. 38, str. 544—545.

uspjela na vrijeme posjesti položaje koji su joj bili određeni.⁴¹⁶

Stab divizije u operativnom izvještaju od 14. marta 1945, zbog napornih borbi koje je divizija vodila tokom januara i februara 1945, sugerira Stabu 6. korpusa da se divizija razmjesti na prostoriju gdje bi se odmorila i bila u stanju da izvodi vojnopolitičku obuku, jer je u diviziji bio znatan broj novomobilisanih boraca. Osim toga, ni stanje odjeće i obuće nije bilo na zavidnoj visini, pa je to trebalo popraviti.

U toku 2. i 3. marta 1945. brigada je na odmoru u s. Zubiću, Dobrići i Jorgići, odakle je izvršen pokret preko s. Vočina i Zvečeva u širi rejon s. Orljavac. Sve do 10. marta jedinice su se odmarale imajući na položajima slabije dijelove koji su obezbjeđivali.

Prije podne 10. marta 1945. došlo je do borbe 1. i 3. bataljona sa neprijateljevim snagama koje su se kretale prema s. Crljenima.

Od 11. do 20. marta brigada je sa dva bataljona i dalje u širem rejonu s. Orljavca, dok su dva bataljona 11. 2. 1945. prebačena u s. Šmude i Macute. Sprovodila se borbena obuka i izvodila politička nastava. Održavani su sastanci skojevskih i partijskih organizacija, komandi četa i štabova.

Dvadesetog marta uveče izvršen je pokret preko s. Lučinaca, Orljasa i Tornja do s. Draga radi napada na neprijateljeve snage u s. Stražeman. Napad je otpočeo 21. marta u ranim jutarnjim časovima.⁴¹⁷ U prvom naletu postignut je izvjestan uspjeh. Neprijatelj je odbačen sa svojih položaja. Ubrzo je, međutim, uslijedila intervencija neprijateljevih snaga, pa su se dijelovi brigade povukli preko s. Tornja, s. Podsreća, Nježića i Poljanske u širi rejon s. Bogdašića. U ovom rejonu brigada se nalazi do 24.

⁴¹⁶ Operativni izvještaj Štaba 40. divizije od 14. 3. 1945. o akcijama od 12. 1. — 2. 3. 1945, Arhiv VII, reg. br. 17-1/2, K. 1293.

⁴¹⁷ Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298. Knjiga dnevnog rada političkog delegata iz 1. bataljona Ivana Brlošića, Arhiv VII, reg. br. 3-16, K 1218.

marta,⁴¹⁸ kada maršuje preko s. Striježevice i Kamenske za Orljavac.

Dvadeset šesti mart bio je dan svečanosti. Dopodne je odigrana fudbalska utakmica, a popodne su podijeljena ratna odlikovanja izvjesnom broju boraca i starješina brigade.

Pitanju borbene obuke boraca posvećuje se potrebna pažnja. Radi toga su naredbom Štaba 40. divizije od 29. marta 1945. određeni vojni instruktori u bataljonima 16. i 18. brigade.⁴¹⁹ Ovi oficiri su određeni i zaduženi za vojnu obuku, pa je štabovima preporučeno da im se stvore uslovi i omogući s tim u vezi rad.

Uveče 30. 3. 1945, 3. i 4. bataljon napali su neprijatelja u s. Crkveni Vrhovci.⁴²⁰

Zapoviješću Štaba 40. divizije od 31. marta 1945. izvršen je pokret.⁴²¹ Osamnaestoj brigadi naređeno je da se sa dva bataljona smjesti u s. Veliki i Mali Popovac. Dva bataljona trebalo je da sa Požeškim PO odredom ostanu u rejonu s. Lučinci, Orljavac, Čečavac radi dejstava na sektoru Nova Gradiška, Slavonska Požega i s. Velika, uključujući i dejstva na željezničku magistralu Zagreb — Beograd. Pokret brigade vršen je iz rejona s. Orljavac, Crljenci, Lučinci i Nježići.

Između s. Kaptola i Podgorja brigada je vodila borbu sa neprijateljevim snagama. Uspjela je da ih potisne iako je neprijatelj bio podržan sa nekoliko tenkova. Cilj dolaska glavnine divizije u Požešku kotlinu bio je napad na neprijateljeve snage u Kutjevu.

⁴¹⁸ Dužnost komandanta brigade 22. 3. 1945. primio je kapetan Sreto Zarković, Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

⁴¹⁹ Arhiv VII, reg. br. 1-3, K 1305.

⁴²⁰ Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

⁴²¹ Arhiv VII, reg. br. 29-1/1, K 1293. Prema dnevniku operacija 18. brigade, pokret je izvršen, ali sa 2 bataljona, u s. Veliku, dok je 1 bataljon razmješten u s. Stražeman, a 1 ostao u s. Orljavcu. 1. 4. 1945. sa tri bataljona napadnut je neprijatelj u s. Vetovu, dok je prvi bataljon bio u zasjedi na cesti Orahovica—Kutjevo, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

U toku 1. i 2. aprila 1945, 18. brigada razmještena je u s. Kaptolu, Komarovcu, Doljanovcu i Podgorju. 3. aprila neprijateljeva artiljerija tukla je s. Veliku i Kaptol, ali bez uspjeha.⁴²²

Sve do 9. aprila brigada se nalazi u istom rejonu razmještaja, gdje vrši pripreme za izvršenje zadatka u okviru napada na neprijateljevu posadu u Vetovu. Napad na Vetovo izvodi 12. brigada 12. divizije, dok se, kompletna 40. divizija nalazi na osiguranju sa ciljem da spriječi intervenciju neprijateljevih snaga iz susjednih uporišta. Osamnaesta brigada imala je zadatak da spriječi intervenciju neprijateljevih snaga iz pravca Kutjeva ili njihov pokušaj da se iz Vetova probiju ka Kutjevu.⁴²³ Brigada je radi toga sa 3 bataljona posjela liniju k. 188 — komunikacija Kutjevo — Vetovo — s. Hrnjevac, minirajući puteve i rušeći mostove iza položaja koje posjeda i ispred njih.

Oko 10.00 časova sa pravca Kutjeva krenulo je oko 200 neprijateljevih vojnika sa 2 tenka, a sa pravca s. Mitrovca i Venja oko 150 vojnika. Neprijateljevim snagama nije pošlo za rukom da probiju položaje 18. brigade.

Snage divizije izvršile su zadatak.⁴²⁴ Poslije ovog 18. brigada se povukla i razmjestila u širi rejon s. Mihaljevci.⁴²⁵

Dvanaestog i trinaestog aprila brigada se priprema za pokret na Dilj. U to vrijeme snage 1. armije probile su odbranu neprijateljevih snaga na sremskom frontu. Jedinice 3. armije forsirale su r. Dravu u širem rejonu Osijeka, pa su se na tom području očekivale žestoke borbe. U vezi sa tom situacijom jedinice 40. divizije imale su zadatak da se što prije prebace na Dilj i zatvorile komunikaciju Đakovo — Našice.

⁴²² Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije od 25. 2. do kraja rata, Arhiv VII, reg. br. 25-2, K 1293.

⁴²³ Zapovijest Štaba 40. divizije od 9. aprila 1945, Arhiv VII, reg. br. 6-1/7, K 1297.

⁴²⁴ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 25. februara do kraja rata, Arhiv VII, reg. br. 6-1/7, K 1297.

⁴²⁵ Zapovijest Štaba 40. divizije od 12. aprila 1945, Arhiv VII, reg. br. 32-1/1, K 1293.

Zapoviješću Štaba 40. divizije od 13. aprila 1945,⁴²⁶ regulisan je marš na Dilj. Osamnaesta brigada određena je u prethodnicu divizije. Pravac kretanja bio je: s. Trenkovo — Alilovac — Ramanovac — Tekić — Šumanovac — Granje — Čosinac — Zarilac — Knežci — Bilač — k. 416.

Marš je bio veoma naporan. Za jednu noć stigli su na Dilj i dan proveli u odmaranju.

Ujutro 15. aprila 18. brigada je stigla do s. Paučje. Poslije doručka produžila je marš u s. Vukojevce, gdje se 16. aprila sukobila sa neprijateljevim snagama i uspjela im nanijeti znatne gubitke. Zarobljeno je 19 neorijatelj-
vih vojnika i zaplijenjen je 1 top sa 300 granata.⁴²⁷

Iz ovoga rejonu 18. brigada produžava gonjenje neprijateljevih snaga, 17. aprila, komunikacijom s. Bektež — Kutjevo. Podržana artiljerijom 1. proleterske divizije, uspjela je osloboditi Kutjevo. Zarobljeno je 13 neprijatelj-
vih vojnika; oko 200 vojnika je ubijeno; zaplijenjen je 1 top, 2 haubice, 15 puškomitraljeza i dosta druge opreme i materijala.⁴²⁸

Poslije pada Kutjeva brigada se nalazila dva dana u njemu, da bi se od 20. aprila 1945, kada je izvršen marš ka Slavonskoj Požezi, našla u ulozi divizijske rezerve i razmjestila u s. Gaj i Brezine. Brigada se u ovom rejonu zadržala do 24. aprila 1945, kada je prema naređenju Štaba 40. divizije od 24. aprila 1945.⁴²⁹ izvršila marš u rejon s. Hrastovac, Uljanik i Dukovi, a 16. i Virovitička brigada u s. Garešnicu i Sokolovac.

U s. Dežanovcu 24. 4. 1945. rasformiran je 3. bataljon.⁴³⁰

⁴²⁶ Arhiv VII, reg. br. 33-1/1, K 1293.

⁴²⁷ Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

⁴²⁸ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 25. februara do kraja rata, Arhiv VII, reg. br. 6-1/7, K 1297. Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

⁴²⁹ Arhiv VII, reg. br. 36-1/1, K 1293. Prema dnevniku operacija 18. brigade, ona je 18. 4. 1945. izvršila pokret za s. Trenkovo, 19. 4. za s. Toranj, da bi se 20. 4. 1945. našla na položajima između s. Gaj i Brezine. Arhiv VII, reg. br. 7—14, K 1298.

⁴³⁰ Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII reg. br. 7-14, K 1298.

26. aprila 1945, 18. brigada je zauzela dio s. Grubišno Polje i sve do 30. aprila nalazila se oči u oči sa neprijateljem u situaciji kada ni jedna ni druga strana nisu preduzimale ozbiljna dejstva.

Prema zapovijesti Štaba 40. divizije od 30. aprila 1945,⁴³¹ 18. i 16. brigadi postavljen je zadatak da likvidiraju neprijatelja u Grubišnom Polju. Virovitička brigada nalazila se na zapadnoj ivici Obrove šume u divizijskoj rezervi. Međutim, 30. aprila noću neprijatelj se uz sve mjere opreza povukao ka s. Veliki Ždenci, pa su naše jedinice bez borbe ušle u Grubišno Polje, koje je sa dosta uspjeha nekoliko dana tukla naša artiljerija.⁴³² U Grubišnom Polju nalazili su se dotada dijelovi njemačke »Princ Eugen« divizije. Narod Grubišnog Polja oduševljeno je dočekao svoje oslobođioce.

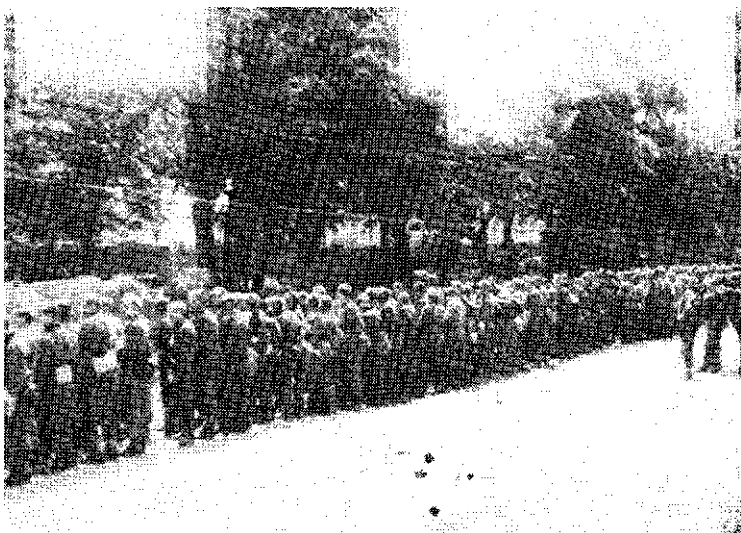
Dijelovi 40. divizije produžili su sa gonjenjem neprijateljevih snaga i 1. maja 1945. uvečer dostigli liniju s. Veliki Grđevac — Pisanica.

Drugog maja 1945, 18. brigada posjela je položaje prema s. Rači i Kozarevac, gdje su se stotinak metara od položaja brigade nalazile neprijateljeve snage. Na ovom prostoru nalazile su se i snage 16. vojvodanske divizije. Sutradan, dopodne, Vojvodani su napali neprijateljeve snage u Severinu. To je isto učinila i 18. brigada istoga dana u popodnevnom časovima na svom sektoru, ali i jedni i drugi nisu imali uspjeha.⁴³³ U ovoj borbi brigada je imala 3 poginula i 35 ranjenih boraca. U ranim večernjim satima brigada konačno uspijeva u jurišu da istjera i goni neprijatelja i 4. maja 1945. vodi teške borbe kod s. Galovac. Tokom dana, uz podršku artiljerije, pokušavalo se da se neprijatelj potisne, ali se u tome uspjelo tek oko 20.00 časova. Put u Bjelovar bio je time otvoren. U gradu se 18. brigada zadržala 24 časa i 6. maja popodne, poslije kraćeg odmora, nastavila pokret ka s. Sveti Ivan Žabno, gdje je stigla 7. maja 1945.

⁴³¹ Arhiv VII, reg. br. 27-1/1, K 1293.

⁴³² Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 25. februara 1945. do kraja rata, Arhiv VII, reg. br. 6-1/7 K 1297.

⁴³³ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 25. februara do kraja rata. Arhiv VII, reg. br. 6-1/7, K 1297. Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

Obezbjeđenje i sprovođenje zarobljenika u završnim operacijama 1945. godine

Noću 7/8. maja nastavljen je pokret i 8. maja ujutro brigada je stigla u Križevce.⁴³⁴ Sutradan je produžen pokret za Novi Marof, a odavde opet marš na zapad. Nema se vremena za kupljenje ratnog plijena.⁴³⁵ Pokret je nastavljen 8/9. marta 1945. pravcem: Mađarevo — Selnica — Belec — Zlatar — Mače — Mahovljani — željeznička stanica Golubovac.⁴³⁶

U toku 11. maja 1945, Brigada je kamionima prevezena u Pragersko. Narod je srdačno dočekaio svoju vojsku. Mještani su ih obavijestili da se u šumici kraj mjesta nalazi veća grupa neprijateljevih vojnika. Bili su to Nijemci. Predali su se 2 oficira, 4 podoficira i 46 vojnika.⁴³⁷ Bio je to poslednji borbeni zadatak 18. brigade. Divan primjer saradnje naroda i boraca. I narod i borci tokom čitavog perioda NOB ostvarivali su tu saradnju na najbolji mogući način. Kruna te saradnje bila je pobjeda nad okupatorom i domaćim izdajnicima. Osamnaesta udarna brigada dala je tome značajan doprinos, časno i doslijedno izvršavajući borbene zadatke od formiranja 11. 2. 1943. u s. Mijačuna do 11. 5. 1945. u Pragerskom.

Prema zapovijesti Štaba 3. armije od 11. maja 1945⁴³⁸ i zapovijesti Štaba 40. divizije od 12. maja 1945,⁴³⁹ jedinice

⁴³⁴ Zapovest Štaba 40. divizije od 6. maja 1945. Arhiv VII, reg. br. 41-1, K 1293.

⁴³⁵ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 25. februara do kraja rata. Arhiv VII reg. br. 6-1/7, K 1297.

⁴³⁶ Zapovest Štaba 40. divizije od 8. maja 1945. Arhiv VII, reg. br. 46-1/1, K 1293. Po dnevniku operacija 18. brigade pokret za Sveti Ivan Zabno, odnosno Križevce, brigada je izvršila 6. 5. 1945. u 03.00 sati gde je stigla istog dana. Osmog maja izvršen je pokret do Novog Marofa, a 9. 5. 1945. preko s. Kraljevac za Lepoglavu. U toku 10. 5. 1945. izvršen je pokret ka s. Bednja Trakošćan i s. Kuzminjac.

⁴³⁷ Operacijski dnevnik 40. divizije za period od 25. februara 1945. do kraja rata, Arhiv VII, reg. br. 6-1/7, K 1297. Ujutro u 07.00 sati izvršen je pokret ka Slavonskoj Bistrici, gdje su se preuzeli zarobljenici, i sa njima odmaršovalo za s. Slivnicu.

⁴³⁸ Arhiv VII, reg. br. 47-2/1, K 1293.

⁴³⁹ Arhiv VII, reg. br. 47-1/1, K 1293. Prema dnevniku operacija 18. brigade, jedinice brigade su izvršile pokret za Maribor 12. 5. 1945. i istog dana stigle u Maribor, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

divizije iz rejonu Pragersko 13. maja krenule su u Maribor radi smjene 51. vojvodanske divizije.

Trinaestog maja 1945, 18. brigada je stigla u Maribor i smjestila se u kasarne. Ratnici su se našli na straži. Obezbeđivali su se privredni objekti, upravne zgrade, mostovi i drugo.⁴⁴⁰ Diverzanti su imali pune ruke posla oko razminiranja mostova i nekih zgrada. Otpočeo je mirnodopski život ratnika u pravim vojnim nastambama. Nije bilo lako prilagoditi se takvome životu, ali nije bilo ni teško.

Završen je borbeni put 18. udarne brigade, četvrte po redu formiranja brigade u Slavoniji, brigade formirane u vrijeme punog zamaha oslobodilačke borbe na slavonskom prostoru. Od rođendanskog slavlja prve dekade februara 1943. u s. Mijačima u Slavoniji do posljednjeg borbenog zadatka 11. maja 1945. kod Pragerskog u Sloveniji proteklo je 27 mjeseci i vođeno stotine borbi u kojima su se dokazivali znani i neznani junaci. Stotine boraca i rukovodilaca sinova nikad nepokorene Slavonije dalo je svoje živote za slobodu.

U toku NOB brigada je vodila 104 veće borbe, većinom takve u kojima je napadala. Ako se ima u vidu da je znatan broj tih borbi trajao i po nekoliko dana i da se u ofanzivama koje je neprijatelj preduzimao neprekidno borilo po 7—8 dana (ofanziva »Braun«, poduhvati »Zelen«, »Oluja« i lokalne akcije neprijatelja), dolazi se do podataka da se svaki peti dan sukobljavalo sa neprijateljem.

Brigada je imala mnoštvo blistavih uspjeha osobito u napadima na neprijateljeva uporišta u Kutijevu, Virovitici, Čačincima, Podravskoj Slatini, Koprivnici i Našicama. Na svom borbenom putu borila se i na Bilo-gori i u Hrvatskom Zagorju, zajedno sa jedinicama 2. operativne zone, odnosno 10. korpusa (zagrebačkog). Bila je istinska

⁴⁴⁰ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 25. februara 1945. do kraja rata, Arhiv VII, reg. br. 6-1/7, K 1297. U Maribor su jedinice brigade stigle 12. maja 1945. Dnevnik operacija 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 7-14, K 1298.

kovačnica bratstva i jedinstva, jer su se u njoj rame uz rame borili svi narodi i narodnosti Slavonije. Za izvanredne rezultate u uništavanju okupatora i domaćih izdajnika, od Glavnog štaba Hrvatske 1. 10. 1944. proglašena je udarnom.

U završnim borbama za oslobođenje zemlje u proljeće 1945, zajedno sa ostalim snagama 6. slavonskog i 10. korpusa (zagrebačkog), u sastavu 3. armije, poslije proboja neprijateljeve odbrane na frontu na r. Dravi i u Sremu, sa padina Dilja, uspješno je gonila obezglavljenog neprijatelja do zapadnih granica naše domovine, dajući tako svoj doprinos u izvršavanju naređenja koje je pri završnim operacijama za oslobođenje Jugoslavije pred Armiju postavio vrhovni komandant maršal Jugoslavije Josip Broz Tito.